

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Ba-midbar

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10257

שלח לך יג

תרגום אשכנזי עא

יג א וידבר יהוה אל משה
לאמר: ב שלח לך אנשים
ויתרו את ארץ כנען אשר
אני נתן לבני ישראל איש אחד
איש אחד למטה אבותיו
תשלחו

יג (א) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה, אונד
שפראך: (ב) דזא קאנט
לייטע שיקען, דאז לאנד
כנען, ווערלעזן זיך דען
קינדערן ישראל'ז איינגעכען
ווייל, אויז צו קונדשאפטען:
אויז יעדעס פאמיליען
שטאממע קאנטט איהר
איינען

תרגום אונקלוס

רש"י

יג (א) וטליל יי עם משה למימר:
(ב) שלח לך גוברין ויאללון
ית ארעא דקנען דיראנא יהב לבני
ישראל גברא חד גברא חד לשבטא
ראבתתוהי תשלחון

חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה
למשה כשהשלך ליאור שנאמר ותתנב אחותו
מרחוק וגומר:
יג (ב) שלח לך אנשים, למה נסמכה
פרשת מרגלים לפרשת
מרים לפי שלקמה על עסקי דבה שדברה
באחיה ורשעים הללו דאו ולא לקחו מוסר:
שלח לך. לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה
שלח

באור

ויחננו במדבר פארן, לומר כי כאשר נסעו מחצרות לא נסעו ממדבר זה אל מדבר אחר, אבל
נסעו ממחצרות שהוא במדבר פארן ומט במקום אחר במדבר ההוא עצמו והוא קדש ברנע, כי
משם נשתלחו המרגלים, וכן כתוב וכבוא עד קדש ברנע ותקרבון אלי ותאמרו נשלחו אנשים
וגו', חה שלא אמר ויסעו מחצרות ויחטו בקדש ברנע, כי אולי מסעות הרבה ביניהם שאין עתה
מקום להזכירם, אבל הזכיר מדבר פארן להודיע כי קדש זה הוא קדש ברנע אשר במדבר פארן
לא קדש אשר במדבר סין, שהיה שם ענין מי מריבה בשנת הארבעים (הרמב"ן), ור"פ
ספורנו פי' שהמני' ההיא שאמר ויחטו במדבר היתה באיזה מקום מהמדבר שלא היה לו שם,
אבל היה קרוב לקדש ברנע כדי לסדר עניניהם שם, שהיא העיר הראשונה מארץ ישראל שפגעו
באותו דרך, כמו שהעיד באמרו וכבוא עד קדש ברנע ואמר לכם באתם עד הר האמרי וגו' עלה
דט (דברים י"ט ד'), וקרא אותו המקום רתמה, כמו שאר באלה מסעי עכ"ל, ולפי דבריו
ויתשנ מה שלא הזכיר גם חנית קדש ברנע בין שאר החניות בפ' אלה מסעי, לפי שלא חטו בקדש
עצמו רק סמוך לו, ובפ' מסעי הזכיר שם המקום הזה רתמה, שנאמר ויסעו מחצרות ויחטו
ברתמה:

יג (ב) שלח לך, לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, לפי שישראל בקשו מוטו לשלוח,
כמו שפורש ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו (דברים א' כ"ג), לכן אמר לו הקב"ה אני נתן
לך רשות לשלוח אם תרצה, כן פי' רש"י, והוא מדברי רז"ל ברבה ובשמוטה (דף ל"ז), ועמ"ש
בפ' לך לך בדקדוק מלת לך: ויתרו, ענין חקירה ופשוט, ושרא תור והיה ראוי ויתרו בוי"ו
נחה שהיה עי' הפעל, רק שהיא חסרה ע"פ המסרה ובא שורק קטן במקום שור"ק גדול ורבים
כן: כל נשיא בהם, א"ת כל רבא דנהון, ומפרש כאלו תחסר מלת אשר, וענינו כל נשיא
אשר בהם, ואולם נגזרת מלת נשיא עם בהם, ודעת הראב"ע שיש להזכיר מלת
אחד, והשעור כל אחד הוא נשיא בהם. והנה בנישאים הללו אין בהם אחד מאותם הנשיאים
שמוטו את ישראל, ושהקריבו את קרבנם למנוחת המנוח, ופי' הרשב"ם שאלת נשיא כאן מן אשר
נשא לכן, והכוונה שהשם לא נקבם בשמותם, כמו שפעה בנישאים שמוטו את ישראל ובנישאים
שהנחילו

תשלחו כל נשיא בהם :
 ג וישלח אתם משה ממדבר
 פארן על פי יהוה כלם אנשים
 ראשי בני ישראל המה :
 ד ואלה שמותם למטה ראובן
 שמוע בן זכור : ה למטה שמעון
 שפט בן חורי : ו למטה יהודה
 כלב בן יפנה : ז למטה יששכר
 יגאל בן יוסף : ח למטה אפרים
 הושע בן נון : ט למטה בנימין
 פלטי בן רפוא : י למטה זבולן

איינען אבשיקען , אונד
 צוואהר איינע אנועהגליכע
 פערזאן אונטער איהנען :
 (ג) משה זענרטע זיין פאן
 דער ווינטע פארן אויב , אויף
 ערלויבניס דעו עוויגען :
 לויטער מאנגער , ווערלכע
 הויפטער דער קינדרי ישראל
 ווארען : (ד) דיזעו זינד
 איהרע נאמען : פאם שטאמע
 מע ראובן שמוע זאָהן זכור :
 (ה) פאם שטאמע שמעון ,
 שפט זאָהן חורי : (ו) פאם
 שטאמע יהודה , כלב זאָהן
 יפנה : (ז) פאם שטאמע
 יששכר , יגאל זאָהן יוסף :
 (ח) פאם שטאמע אפרים ,
 הושע זאָהן נון : (ט) פאם
 שטאמע בנימן , פלטי זאָהן
 רפוא : (י) פאם שטאמע זבולן :

גריאל

גריאל

פאם שטאמע זבולן :

רשי

תרגום אונקלוס

תשלחו כל רבא דבהון : (א) וישלח
 יתהון משה מטדקרא דפארן על
 מיטרא דיי בלהון גיכרון רישי בני
 ישראל אינון : (ב) ואילן שמדתהון
 לשבטא דראובן שמוע ברזכור :
 (ג) לשבטא דשמעון שפט ברחורי :
 (ד) לשבטא דיהודה כלב בר יפנה :
 (ה) לשבטא דאפרים יגאל בר יוסף :
 (ו) לשבטא דבנימין הושע בר נון :
 (ז) לשבטא דזבולן פלטי בר רפוא :

שלח לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים
 לפיט כמה שנאמר ותקרבון אלי כלכם וגומר
 ומשה נמלך בשכינה אמר חכי אמרתי להם
 שהיא טובה שנאמר אעלה אתכם מעיני מצרים
 וגו' טייהם שאני כותן להם מקום לטעות בדברי
 מרגלים למען לא יראוה : (ג) על פי ה'
 בראשו שלא עכב על ידו : כלם אנשים כל
 אנשים שנקראו לשון חשיבות ואיתה שעה
 כשרים

באור

שהנחילום את הארץ , רק צוה שיכריזו משה ווי יתנדב ללכת לרגל את הארץ , כי רכי הלכב
 לא ילכו בארץ נכריה להתחוק לקחת מפרי הארץ , ומכל המתנדבים ללכת חבטת י"ב אנשים
 הגבורים שבהם , כ"פ הרש"ם ז"ל והוא רחוק , ולעת המתרגם האשכנזי שאין להם כשיא מיוחד
 ליוכא ובה לפכי מערכת ישראל , כי אם לכל חדס ככנד וגדול והשעיר שאלה המרגלים היו כל
 אחד מהם המעולה שנשפטו , וכ"פ רע"ם : (ג) על פי ה' , פירש"י בראשו שלא עכב על ידו :
 כלם אנשים , גטורים ואנשי חיל כמו וחזקת וביית לאים (מ"א ב' ב') : (ד) ואלה שמותם ,
 מנה הכתוב השנטיס לא לדגליהם ולא לתולדותם , ונראה שזנה אתם הנה לפי מעלת
 השנטיס

שלה לך יג

תרגום אשכנזי עב

גדיאל בן סודי: יא למטה יוסף
 למטה מנשה גדי בן סוסי:
 יב למטה דן עמיאל בן גמלי:
 יג למטה אשר סרחור בן
 מיכאל: יד למטה נפתלי נחבי
 בן רופסי: טו למטה גד גאואל
 בן מבי: טז אלה שמות האנשים
 אשר שלח משה לרחור את
 הארץ ויקרא משה להושע
 בן נון יהושע: יז וישלח אתם
 משה לתור את ארץ כנען
 ויאמר

גדיאל זאהן סודי: (יא) פאם
 שטאממע יוסף, נעמליך
 פאם שטאממע מנשה: גדי
 זאהן סוסי: (יב) פאם שטאממע
 מע דן, עמיאל זאהן גמלי:
 (יג) פאם שטאממע אשר,
 סחור זאהן מיכאל: (יד) פאם
 שטאממע נפתלי, נחבי זאהן
 ופסי: (טו) פאם שטאממע
 גד, גאואל זאהן מבי:
 (טז) דיועז זינד דיא נאמען
 דער מאַננער, וועלכע משה
 אַבגעשיקט האָט, דאַז לאַנד
 אויז צו קונדשאַפֿטען: דעם
 הושע זאהן נון, גאב משה
 דען נאמען יהושע: (יז) אַלו
 זיין משה אַכפֿערטיגטע
 דאַז לאַנד כנען אויז צו
 קונדשאַפֿטען: שפראַך

תרגום אונקלוס

רש"י

גדיאל בן סודי: (יא) לשכטא דיוסף כשרים היו: (טז) ויקרא משה להושע וגומר
 לשכטא דמנשה גדי בן סוסי:
 (יב) לשכטא דן עמיאל בן גמלי: (יג) לשכטא דאשר סחור בן מיכאל:
 (יד) לשכטא דנפתלי נחבי בן רופסי: (טו) לשכטא דגד גאואל בן מבי:
 (טז) אלו שמות גובריא די שלח משה לאללא ית ארעא וקרא משה להושע
 בן נון יהושע: (יז) וישלח יתהון משה לאללא ית ארעא דקנען ואמר

באור

השלוחים היו ראשים וגבאים בעם כאשר ספר ואין מעלתם זה, אבל יש בהם גדול מחברו
 באכמה ובמנין והקדים הנכבד קודם למעלה, כי ממעלת עמם מכאם ולא למעלת השנט,
 וכן נבגאים החולקים להם את חרן כנען (בפ' מסעי) הזכירם כפי המעלה לא לתולדותם
 (הרמב"ן): (טז) ויקרא משה, מנאנו אגם קודם שלוח מרגלים נקרא יהושע, ויאמר משה
 א יהושע בחר לנו אנשים (שמות י"ז ט'), וכן פעמים רבים כמלא בתורה בשם יהושע קוד' מעש'
 מרגלים, ואולם השעיר וכבר קרא, ורבים כמוהו, והודיע הדבר כאן לפי שזכרו למעלה בשם
 הושע, כמו"ש הרשב"ם, וכך פירושו, הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא בן בבית אביו הוא
 אותו שקרא משה יהושע, כשנעשה עשרתו והפקידו על ביתו, שכך הו' מנהגם כמו שקרא
 פרעה ליוסף נפתלי (בראשית מ"ח מ"ה), וישם לדניאל בלטיאכר (דניאל ח' ז') עב"ל י
 וח"ל אערו שמה קרא לו זה השם לרנח לו תפלתו שהתפלל עליו יח ושיעך מעצת מרגלים
 (ב"ר): (יז) עלוזה כננב, טעורו עלוזה הדרך כננב, לשון הראב"ע ז"ל, וידוע כי מכרים
 הוא כנב ח"י, כאשר פירשתי בספר דניאל, והראיה כי רוקב אנרים פקות משלשים ועלת,
 ורוקב

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עֲלוּ זֶה בְּנִגְבִי
 וְעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר: יח וּרְאִיתֶם
 אֶת־הָאָרֶץ מֵהָהוּא וְאֶת־הָעַם
 הַיֹּשֵׁב עֲלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הַרְפָּה
 הַמַּעֲט הוּא אֲסֻרָב: יט וּמֵהָ
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ

הטובה

שפראך ער צו איהנען ,
 בעריווט היר דיא מיטטאג-
 ליבע זייטע , אונד געהט דען
 בערג הינויף : (יח) בעזעהט
 דאן לאנד , וויא עו בעשאפען
 זייא ? דאן פאלק , דאן איין
 דעמועלבען וואהנט , אב עו
 שטארק אדער שוואך , גע-
 רינגע אדער צאלרייך איזט ?
 (יט) וואו עו פיר איין לאנד
 זייא , אין וועלכס זיא וואהנען ,
 אב

ר ש י

תרגום אונקלוס

וַאֲמַר לְהוֹן סְקוּ דָא בְּדְרוּמָא וְתַסְקוּן
 לְטוּרָא : (יח) וְתַחֲוּן יַת־אַרְעָא טַה
 הִיא וְיַת עַמָּא דְיָתִיב עֲלֶיהָ תַמְקִיף
 הוּא אֲסֻרָבִלְשׁ הַזְעִיר הוּא אֲם סְגִי :
 (יט) וְקַה אַרְעָא דִי־הוּא יָתִיב בָּהּ

הטובה

התפלל עליו ויהי יושעך מענת מרגלי : (יז) עלו
 זה בנגב : הוא היה הפקולת של ארץ ישראל שכן
 דרך התגרים מראי' את הפקולת תחלה
 ואחר כך מראין את השבט : (יח) את הארץ
 מה היא . יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ
 מגדלת פלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש מועטת
 אוכלוסין : החזק הוא הרפה . סימן מסר להם
 אם בפרוים יושנין סוקים הם שסומכין על
 גבורתם

באור

גרוטב ירושלים שלשים ושלש , ומדבר פארן בנגב ארץ מנרים (כ"ל בנפין ארץ מנרים שהרי מדבר
 פארן בין מנרים לארץ ישראל) , והנה פי' בנגב אינו נגב הממנה , רק פירושו בנגב של ארץ
 פנען , והעד בחרון שהוא ליהודה , והכתוב אומר יהודה יעמוד על גבוט מנגב : (יח) וראיתם
 את הארץ מה הוא , כבר הזכר פעמים רבים שרוב ספורי התורה הם על דרך כלל ופרט או
 שתפרט בראשונה ותכלול באחרונה , והנה גם בזה הפעין דברה התורה ע"ז הדרך כי מדרך
 הכלל מייס המאלחים לתור איוה ארץ לקרה ולתפסה הוא על שני דברים ראשיים , הא' לדעת
 מהות הארץ ההיא , והב' לדעת מהות וכמות העם אשר בה , אמנם החקירה הא' היא גם כן
 תחלק לשתיים , הא' לדעת מהות הבנינים אם הם בפרוים או במננרים יושבים , ועי' ידע
 גם הם להכין כליהם ולבנות דיק ולשפך קוללה , הב' לקוד על מהות המדינה והשדות אם
 עגדלים פירות ותבואות לרוב שיהיה להם ולמאניהם לאכול ולשנוע , והנה אמר להם בתחלה
 דרך כלל וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה , ולפי שפרטי החקירה הראשונה
 הם רבים , לכן פרט השניה בתחלה ואמר החזק הוא הרפה שיראו כמות גדול העם הזה וערך
 איבריהם אם הם גבורים למלחמה אם לא : המעט הוא אם רב , בכמות המספר : (יט) ומה
 הארץ , עתה שב לפרט ענין החקירה הראשונה , ובתחלה אמר דרך כלל הטובה היא אם
 רעה , ואח"כ יפרט ענין הטובה והרעה על החלוקה שהזכרתי הא' על מהות הבניני' והו שאמר
 הבמחנים וגו' : הבמחנים , ת"א הבפנחין , והם ערים פתוקים מאין שומה סניב . (רש"י) ,
 ובן מתורגם כל"א , ודלא כראש"ע שפירש הבמחנים כמו הקדריים שחובים באהלים , ודעתו
 לפי שהנפרד ממתו מחנה , שהוא שם יורה על קבון בני אדם אשר על פני השדה חונים , אמנם
 המאמר הזה הוא שב על ומה הערים , ושם עיר לא תכון כ"א על עיר הבטויה : הבמחנים
 ה"א

שלה לך יג

תרגום אשכנזי עג

אב עו גוט אדער שלעכט
איזט? וויא ריא שטאדטע
בעשאפען, אין וועלכעס ויא
ווארונען? אב אין אפען
אדער פעוטען אערטערן?
(כ) וואו עו פיר אין באדען
וויא? אב ער פעטט אדער
מאגער איזט? אב פרוכט-
בויע דארין פארטקאמען,
אדער ניכט? וואגט עו אויך
אייניגע פרוכטע רעו לאנדען
מיט צו ברינגען: עו וואר
עבען אום ריא צייט דער
ערזטן וויינטרויבען: (כא) זיא
צאגען דינויף, ערקונדטען
דאז לאנד: פאן דער וויזטע
צין ביו רחב, אויף דעם
וועגע נאך חמת: (כג) ויא

בערויזטען רען מיטטאגליכען טהייל רעו לאנדען, קאמען

ביו

הטובה הוא אס-רעה ומה
הערים אשר הוא יושב בהנה
הבמחנים אם במבצרים:
כמה הארץ השמנה היא אס-
רעה הישבה עץ אס-לין
והתחזקתם ולקחתם מפרי
הארץ והימים ימי בכורי
ענבים: שני כא ויעלו ויתרו את-
הארץ ממדבר-צן עד-רחב
לבא חמת: כג ויעלו בנגב ויבא

עד

תרגום אונקלוס

רשי

גבורתם ואם בערים גבורת הם יושבין חלשים
הם: (יט) הבמחני. תרגומו הכפזחין כרכין
פזוחין ופזוחין מאין חומה: הטובה היא
במעיינות ותהומות טובים ובריאים: (כ) היס
בה עץ. אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם
בזכותו: בכורי ענבים. ימים שהענבים
מתבשלין בכבוד: (כא) מודנה בין עד רחוב
לבוא חמת. הלכו בגבוליה באורך וברוחב חמת
גם הלכו רוח גבול דרומית ממקטוע מזרח עד
מקטוע מערב כמו שפי' משה עליו זה בנגב דרך
גבול דרומית מזרחי' עד היס שהיס הוא גבול
מערביומזם מזרחי והלכו כל גבול מערבי על
שפת היס עד לבוא חמת שהוא חבל הר ההר
במקטוע

הטבא היא אס-בושא ומה קרניא
דיהוא יתיב בהו הבפצחין אס-
בברכין: (כ) ומה ארעא העתירא
היא אס-מספינא האית בה אילנין
אס-לא ותתקפון ותסכון מאבא
דארעא ויזמא יומי בכורי ענבין:
(כג) וסליקו ואלילו ית ארעא
ממדברא דצין עד רחוב למטי חמת:
(כג) וסליקו בדרומא ואתא עד

באור

היא היא לשאלה והיה ראיה להיות בש"א ופת"ח, אבל מפני פגישת שני שאין בתחלת התיבה
היא בשפת"ח לבד, הני"ת היה ראוי להיות רפויה, כמו הכרבה אחת היא ובאה הנושה
במקום שאין לשעות שהיא ה"א הידיעה, לפי שה"א הידיעה
(כ) ומה הארץ, עתה יפרע ההודעה השניה שיחקרו על חלק הארץ המגדל במזים ואחר
השענה היא חס רזה חס היא מרובה בתבואו ובפירות ובכלל זה חס היא רבת המעינות: היש
בה עץ, חילני מאלל וחילני סרק כי גם חילני סרק נכרכים לחיל הכרים על העיר לבנות מסור
ודייק, ועל הדרך הזה רצוי לתרגם (אב פיהל גהעלן דארין חיוט), והתרגום המיוחס לבי"ע

חרגום אשכנזי

שלה לך יג

בזו חברון: אלוף אחימן ששי
אונד הלכי, דוא זאנהע דעז
רוען ענק ווארען: חברון
איזט זיבען יאהרן עהער ער
בויאט ווארדען, אלו צען אין
מצרים: (כג) אלו זייה אין
דאז טהאל אשכול קאמען,
שניטטן זיא איינע רעבע אב,
געבט

רש"י

בזוקטע מערבית כסובית כמו שמורה בגבולות
הארץ בפרשת חלה נוסעי: (כב) ויבא עד
חברון: כלב לבדו הלך שם וכשתטח על קברי
אבות של איהא ניסת לחביריו להיות בענתם
וכן הוא אומר ולו אהן את הארץ אשר דרך בה
וכתיב ויתנו לכלב את חברון (שופטים א'):
שבע שנים נבנתה יאפשר שבנה שם את חברון
לכנען בנו הקטן קוד' שיבנה את טוען למצרים
בנו הגדול אלה שהיה מוכנה בכל טוב על אחד
ישראל שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקנייה לקבורת מותים וכן
לך מעולה בכל הארצות כמזכירם שנאמר כגן ה' בארץ מצרים וכו' היא המעולה שבארץ
מצרים ששם מושב המלכים שנאמר כי היו בצוען שריו (ישעיה ל' מ"ד) והיתה חברון
טובה גמולה שנעה חלקים: (כג) ומורה יא שכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה: וישאלה
בשט

באור

עד חברון ושם אחימן ששי
ורחלמי ילדי הענק וחברון
שבע שנים נבנתה לפני צען
מצרים: כג ויבאו עד גחל
יאשכל ויכרתו משם ומורה
ואשכול

חרגום אונקלוס

עד חברון ותמן אחימן ששי ותלמי
בני נפריא וחברון שבע שנים
אתבניאת קדם טנים דמצרים
(כג) ואתו עד גחלא דאתכלא וקצו
ביתמן עוברתא ואתבל

משענה בצוען ונא להודיעך שמה של ארץ
לפיכך הקנייה לקבורת מותים וכן
היא המעולה שבארץ
מצרים ששם מושב המלכים שנאמר כי היו בצוען שריו (ישעיה ל' מ"ד) והיתה חברון
טובה גמולה שנעה חלקים: (כג) ומורה יא שכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה: וישאלה
בשט

פ' האית בה אילכין דמיכל, כראה שכונתו לחקור רק על אילגי מאכל, וכן כראה מענין הכל
הסמוך לפניו שנה אותם לחקור השונה היא אם היה שנת הארץ בשדי תבואות ואח"כ
לחקור בשנת הארץ בשדי האילנות, ואמר שיבאו לו מצרים, וכן מתורגם כל א: רזה, תולד
לנקבה מנחי ע"ו והוא ענין כמוש: והחוקחם, יערב נא לנכס לקחת גם מצרי הארץ:
והימים ימי בכורי ענבים, הכתוב מגיד זה מפני אשכול ענבים שנטלו (הש"ס): (כב) ויבא
עד חברון, דו"ל אמרו על כלב לבד, בעבור שכתוב ולו אהן את הארץ אשר דרך בה (דברים
א' לו), ומיט ביהושע שמתן לכלב את חברון, אבל עקר פשוטו ויבא כל אחד ואחד עד חברון,
ועד בכתו נאמן שכלם היו בחברון, שאמר וגם בני ענקים ראינו שם, וגם ילדיו הענק ראינו שם,
הרי שראו כלם את הענקים אשר בחברון, (הרשב"ם): וחברון שבע שנים נבנתה,
לפי פשוטו נבנתה לפני טוען, וגם כן חשונה יותר עיר הישנה מעיר החדשה, שהיו ישראל
מוכרים חשיבותה של טוען הוכרך לומר כי ערי ישראל חשונים יותר, וגם מתוך יושנה היה בה
ענקים שהם מדורות הראשונים: (הרשב"ם), ח"ל הרשב"ן, והגרסה בעיני בדרך הפשט כי
חברון היא קרית ארבע הוא האדם הגדול בענקי' שהי' שמו ארבע והוא הטובה אותה ע"כ נקראת
על שמו, והוא שנאמר ושם חברון לפני קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא (יהושע י"ד
ט"ו), וזה האיש הוליד בן וקרא את שמו ענק ועל שמו נקרא ענקים, ולכך יאמר הכתוב כי שם
בחברון אחימן ששי ותלמי ילדי הענק, וחברון שבע שנים נבנתה לו שנתה אותה ארבע לבט ענק
שבע שנים לפני הנכות טוען מצרים שהיא קדמונית להגיד הפלגת סיי האכש"ס האלה, כי כאשר
הם מופלגים בקומתן כן ימיהן ארוכות מכל האדם כי לאביהם נבנתה חברון לפני טוען מצרים
שנתקפלו בה כמה דורות מאלו ועד עתה ע"כ, ועוד האריך שם, ולפי דבריו שענק הוא שם ענש
לאיש

שלה לך יג

תרגום אשכנזי עד

וַאֲשֶׁכּוּל עֲנָבִים אָחַד וַיִּשְׁאַהֲוּ
בְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן הַרְמְנִים וּמִן
הַתְּאֲנִים: כִּי לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא
נַחַל אֲשֶׁכּוּל עַל אֲדוֹת הָאֲשֶׁכּוּל
אֲשֶׁר-כָּרְתוּ מִשֵּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כֹּה וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הַנַּהַר יְמִינֵי
אֲרָבָעִים

נעבט איינער וויינטרויבע ,
ליסען זיא פֿאָן צוועען אויף
איינער באַהרע טראַגען :
נאַמען אויך עטוואַז פֿאָן
גראַנאַטאַעפֿעלן אונד פֿייגען
מיט : (כד) דיזען אַרט נענט
מאַן נחל אשכול (דאָ טהאַל
דער טרויבע) : וועגען דער
טרויבע , וועלכע דיא קינדער
ישראל'ז דאָועלכט אַבי
געשניטטען : (כה) נאָך פֿיר-

ציג טאַגען קעהרטען זיא פֿאָן ערקונדיגונג דעז לאַנדען צוריק

תרגום אונקלוס

ר ש י

וַאֲתֵבֵל עֲנָבִין חֵד וַנְּטְלוּהִי פְּאָרְיִחְיָא
בְּתַרְיִין וַסְּוֹדְרִטוּגְיָא וּמִן תְּאֲנִיָּא :
(כד) לְאֲתֵרָא הַהוּא קָרָא נַחְלָא
דְּאֲתֵבְלָא עַל עֵיסַק אֲתֵבְלָא דִּי--
קִצּוֹ מִתְּטִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (כה) וַתְּבוּ
מִלְּאֲלָלָא יַת אֲרֵעָא טוֹסוֹף אֲרָבָעִין

במוט וגו' משמע שאל' וישארו במוט איני
ידע שהיא בשנים ומה תלמיד לומר בשנים
בשני מועת הא כיכד שונה נטל אשכול אחד
נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו
כלום לפי שכל עמון להוציא דבה נתכוונו
כשם שפריה משיכה כך עשה משיכה ואם חסן
אתה לידע כמה משא אחד מהם נאל ולמד
מאנשים שהקימו בגלגל הריוו להם איש אבן
אחת מן הידן על שכמו והקימו בגלגל (יהושע
ד') ושקלוס רבותי משקל כל אחת ארבעים
סאה ונמידי טנא דמידלי איניש על כמפיה אינו אלא שליש משאוי שמסייעין אותו להרים :
(כה) וישבו מן הארץ מקן ארבעים יום והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות
פרסה היא ומהלך אדם ביטוי עשר פרסאות ליום הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב
והם

באור

לאה פרטי טוכרנ ג"כ לומר שנעשה אח"כ זה כללי לכל זרעם אחריהם, ולכן תדק בו ה"א
אידועה ילידי הענק, ובקבת הענקים, ולפי דרש חז"ל שאמרו ענק שמעניקים חמה בקומתן,
תהיה מלת הענקים או הענק עם ה"א הידועה שם התואר על גובה קומתם, ובלא הידועה
שם פרטי: צען מצרים, שם מקום בארץ מצרים, ותחבר ב"ת השמש, כמו מבית לחם
יהודה (רות א' א'), ענינו מבית לחם אשר בארץ יהודה, וכן ת"א ויב"ע קדם טאנים דמצרי',
(בג) עד נחל אשכל, אף שעודנו לא היה שמו כך, אבל משה כתב בשמו שנקרא המקום
הוא אח"כ ע"י אותו המעשה: ומורה, שוכת גפן: ואשכל ענבים אחד, מנאלו זמורה
בלשון זכר, אף שבל"א הנקבה, כדכתיב הזמורה אשר היה בעני היער (יחזקאל ט"ו ב'),
אלא שאף עכ"פ מלת אחד שנה על אשכול, ולא על מלת זמורה המובדלת בטעם, והבאור
שכרתו זמורה שלא היה בו כי אם אשכול אחד: בשנים, לפי פשוטו בשני אכסים, וכן תורגם
בתרגום יב"ע, וכן מתורגם בל"א, ודרז"ל בשנים בשני מועות, ושמה נשאוהו: וכן
הרמנים ומן החאנים, תיב"ע וכן מן רשמיא וכן מן תיניא, שגם מהם לקחו קנת, וכן
מתורגם בל"א: (כד) קרא נחל אשכל, הקורא, ורבים כמוהו: (כה) מקן ארבעים
יום, בתקלת היום האחרון של ארבעים יום, כמו מקן שבע שנים תעשה שמה, שפירושו
בתקלת השנה השניעית, אף כאן ביום הארבעים עמנו, לפי דעת חז"ל שבאו ביום ט' באב:

אל

תרגום אשכנזי

שלח לך יג

ב ארבעים יום: כו וילכו ויבאו אל-
משה ואל-אהרן ואל-כל-עדת
בני-ישראל אל-מדבר פארן
קדשה וישבו אתם דבר ואת-
כל-העדה ויראו את-פרי
הארץ: כו ויספרו-לו ויאמרו
באנו אל-הארץ אשר שלחתנו
וגם זבת חלב ודבש הוא וזה
פריה: כח אפס כי-עז העם הישב

צוריק: (כו) רייזטען אונד
לאנגטען בייא משה, אהרן
אונד דער גאנצען געמיינע
דער קינדער ישראל'ן, צו
קדש, אין דער וויזטע פארן
אן: שטאטטען איהנען אונד
דער גאנצען געמיינע בעריכט
אב, אונד צייגטען איהנען
דיא פרוכט דען לאנדען:
(כו) ערצעהלטען איהם אונד
שפראכען: וויר זינד אין דאן
לאנד געקאממען, דאהין דוא
אונד זאנדעוט: עז איזט אין
לאנד, דאן פאן טילך אונד
דאזיג פרוכט, אונד
דויען איזט זיינע פרוכט:

כאריך
דיא
(כח) יעדאך דאן פאלק, וועלכען דארין וואהנט, איזט מאכטיג: דיא

רש"י

תרגום אונקלוס

ארבעין יומין: (כו) ואזלו ואתו לות
משה ולות-אהרן ולות-כל פנשתא
דבני-ישראל למדברא דפארן לרקס
ואתיבו ויתחון פתגמא וית כל פנשתא
ואחזיאונן ית-אבא דארעא:
(כו) ואשתעיאו ליה ואמרו אתינא
לארעא די שלחתנא ואף עכדא חלב
ואחזיאונן ית-אבא דארעא בארעא

והם הלכו ארבעה ורמנ' אלא גלוי לפני הקב"ה
שיגור עליהם יום לשנה קצר לפניהם את
הדרך: (כו) וילכו ויבאו מהו וילכו להקיש
הליכתן לביאתן מה ביאתן בענה רעה אף
הליכתן בענה רעה: וישבו אותם דברי את
משה ואת אהרן: (כו) זבת חלב ודבש היא
כל דבר שקר שאין אומרים בו דבר אמת
בתחלתו אין מתקיים בסופו: (כח) בצורות
לשון חזק ומרגמו כריכין לשון בירניות עגולות
ובלשון

ודבש היא ודין-אבה: (כח) לחוד אברי-תקוף עמא דתיב בארעא

באור

(כו) אל מדבר פארן קדשה, חלק המדבר שהיה סמוך לקדש ברנע (רע"ס), וכן הזכיר
בפ' בהעלתך: וישבו אתם, את משה ואת אהרן, וכן ויראו את פרי הארץ: (כו) ויספר
לו, התשובה על שליחות היתה למשה לבד, כי הוא שלחם כאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו:
וגם זבת חלב ודבש היא. בעבור שזה אותם לראות השמנה היא אם דוח השיבו לו שהיא
שמנה: וגם זבת חלב ודבש היא, באירו שנאנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם מקרנוה כאשר
נזימנו ומנחנוה שהיא טובה: וזה פריה, היא תשובה על יש בה עין (הרמב"ן): (כח) אפס
כי עז העם, תשובה על שאלת החזק הוא הרפה: והערים בצרות, תשובה על שאלת הכמת
אם במבצרים, והפסיק הכתוב בענין תשובת' על שאלת המעט היא אם רב, והולך ומספר איך
שמוציא הדבה הארץ לדבר ולהרחיב בצורת העם היושב בה, והעמים שוכני גבוליה להניח
את לב העם ולהודיע פחדם ויראתם ובערם, אתה תראה שקצרו לשון' בענין שבת הארץ ועונה,
ולא אמרו רק וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה, והדמיו כאשול סיהם בענין גמולה, באמרוס
אפס

שלה לך יג

תרגום אשכנזי עה

בארץ והערים בצרות גדלת
מאור וגם ילדי הענק ראינו
שם: כט עמלק יושב בארץ
הנגב והחתי והיבוס והאמורי
יושב בדרור והכנעני יושב על-
הים ועל יד הירדן: ל ויהם
כלב את העם אל משה ויאמר
עלה נעלה וירשנו אתה כי-
יכול נוכל לה: לא והאנשים

דיה שטארטע זינד זערו-
פעזט אונד גראָס, אונד וויר
האַבען אויך פֿאַן דער נאַכ-
קונפֿט ענק דאַזערלכזט אַן-
געטראָפֿען: (כט) עמלק
וואָהנט געגען מיטאַג: דער
חתי יבוס אונד אמרי וואָהנט
אויף דעם געבורגע, אונד
דער כנעני אַם מעערע אונד
אַם ירדן: (ל) כלב שטיללטע
צוואַר דיא נאַציאָן געגען
משה אונד שפראַך, וויר
קאַנגען איממער דיניוויף
ציהען אונד דאַן לאַנד אויך
נעהמען, וויר ווערדען אונז
דעסען שאַן בעמאַכטיגען:
וועלכע

אשר
(לא) אלל יין דיא מאַנגער,

תרגום אונקלוס

רש"י

בארעא וקרניא קריבו רברבו לתרא
ואף בני-גבריא חוינא תמן:
(כט) עמלקאה יתיב בארע דרוקא
וחתאה ויבוסאה ואמוראה יתיב
בטורא וכנענאה יתיב על-ימא ועל
פיה ירדנא: (ל) ואצית כלב ית עמא
לטשה ואמר מיסק גיסק וגירת יתה ארי מיכל ניכול לה: (לא) וגובריא

ובלשון ארמי כריך עגול: (כט) עמלק יושב
וגומר לפי שכתוב בעמלק כבר הזכירוה
מרגלים כדי ליראם: על יד הירדן יד
כמשמעו אצל הירדן ולא תוכלו לעבור:
(ל) ויהם כלב השתיק את כלם: אל משה
לשמוע מה שידבר במשה נוח ואמר וכי זו כלב
עשה לנו בן עמרם השומע היה סבור שאל
לספר

וגובריא

באור

אפס כי עו העם וגו' והערים בצרות וגו' וגם ילדי הענק וגו' והכנעני
יושב על הים: וכאשר ראה כלב את כוונתם, התחכם להשתיקם, להחדילם מרעתם ולהחזיק
את לב העם, ואמר להם לא תפחדו מפני הסטור הזה, כי עלה נעלה וגו', ואולם הזדים ההם
סתרו את דבריו ואמרו אין הדבר כן, לא נוכל וגו', ואח"כ קורו אל הענין הראשון להשיב על
שאלת המשעו היא, באמרם ארץ אוכלת יושבי, הכוונה שהם באמת מעט, אלא שרוע הארץ
גרמה להם, וכל זה כדי להניע את לב אחיהם, והו המך הכתובים ושעורם על דעתי:
(כט) עמלק יושב בארץ הנגב, פירש"י לפי שכתוב בעמלק כבר הזכירוהו כדי ליראם, ויתכן
כפי' הרמב"ן ח"ל, לרמוז שאין שם ריוח לבא בארץ משם כי כלם גבורים, כי עמלק בד רוס
והכנעני (ובכלל כל שצעת הגויים שאינם נוכרים פה) במערב ובמזרח והאמורי בדר ע"כ,
והתחילו נרות דרום, כי שם קמו צעת ההיא, והשמיטו רוח צפון כי רחוק הוא מהם: (ל) ויהם,
שרעה הסה, ויען לכל העתידים מגורת כל"ה תחסר לפעמים ה"א למ"ד הפעל, כמו מן שרע
דנה נאמר צננין הקל ירבה, ובחסרון ה"א ירב בארץ, ובעתיד מבנין הפעיל נאמר ירבה,
צחסרון ה"א ירב צנת יהודה, אצל אס פ"א הפעל מאותיו הגרון אי בני

אֲשֶׁר-עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֵאמֹר לֹא נוֹכַל
 לַעֲלוֹת אֶל-הָעַם כִּי-חֹזֵק הוּא
 מִמֶּנּוּ: לִכּוֹן וַיֵּצֵאוּ דְבַר הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר תָּרוּ אֶתְּהָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ
 לְתוֹר אֶתְּהָ אָרֶץ אֲכָדָת וְיֹשְׁבֵיהָ
 הֵיוּא וְכָל-הָעַם אֲשֶׁר-רָאִינוּ
 בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מוֹדוֹת: לִכּוֹן וְשֵׁם

וועלכע מיט איהם גערויזט
 ווארען, שפראכען: וויר
 קאנגען עז ניכט וואגען, געגען
 דיזע נאציאן הינויף צו ציהען:
 דען ויא איזט שטארקער אלו
 וויר: (לג) איבערבראכטען
 דען קינדערן ישראל'ז, פאן
 דעם לאנדע, דאז ויא אויז-
 געקונדשאפטעם, פארשען
 אונד ווידרוגען בעריכט באלד
 שפראכען ויא דאז לאנד,
 וועלכען וויר דורכרויזט זינד
 עז צו ערקונדען, פערצעהרט
 זיינע איינוואהנער: באלד,

אללע ליטע וועלכע וויר דארין געוועהען, זינד פאן גראסער שטאטור: (לג) וויר
 האבען

תרגום אונקלוס

ר ש י

דִּי-סְלִיקוּ עִמָּיה אָמְרוּ לֹא נוֹכַל
 לְמִיטֵק לְתוֹת-עָמָא אַבְרִיתִיקָא הוּא
 מִנָּנָא: (לג) וְאַפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל-
 אַרְעָא דִּי אֲלִילִיגְתָּה לְתוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְמִיטֵר אַרְעָא דִּי עֲבָרְנָא בָּהּ לֹא לֵאלֹא
 יָתָה אַרְעָא מְקַטְלָא וְתַבְהָא הִיא וְכָל
 עָמָא דִּי-חִוִּינָא בְּגוּה אַנְשֵׁי דְמִשְׁחָן:
 חוּינָא וְתִמְן (לג)

לספר בגנותו ובתוך שהיה בלבוש על משה
 בשביל דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע
 גותו אמר והלא קרע לבו את היס והוריד לבו
 את המן והגז לבו את השליו: עלה בעלה,
 אפילו בשמים והוא אמר עשו סולמות ועלו שם
 כלית ככל דבריו: ויהם. לטן שתיקה. וכן
 הם כל צאר (זכריה ב') הם כי לא להזכיר
 (עמוס ו') כן דרך בני אדם הרובה לשחק
 אגודת אנשים אמרו שי"ט. (ט"א הם):
 (לא) חוק הוא מומנו כניכול כלפי מעלה
 אמרו: (לב) אוכלת יושביה: בכל מקום
 שעברנו מנאנוס קוצרי מתיס והקב"ה עשה
 לטובה

באור

עם הה"א ובין אם תחסר הה"א אין הבדל בתמונה בין בני הקל לבנין הפעיל כי בשניהם
 כלו פת"ח כמו יעשה, יענה, יעלה, ובחמרון ויעש, ויען, אבל לפעמים ההבדל מבואר
 בענין, כי ויעל... הוא מבנין הקל לפי שהיא עמוד
 אבל ויעל... כרואיל במוצא הוא מבנין הפעיל לפי שהוא יוצא, וכן במלת ויהם הדעת נוטה
 שהיא מהפעיל לפי שהוא יוצא, והוראתה שהשתיק את העם שישמעו אל משה, וכן מתורגם
 בל"א: עלה געלה, טובל לעלות חף שהם חוקים ועריהם בנרות: כי יוכל טובל לה, יהיה
 לנו כח ויכלת לעמוד לבגדה, ומלת לה שבה על הארץ או על המלחמה: (לא) והאנשים וגו'
 לא נוכל, אין אט נכנסים בסכנת נפשו לעלות אליהם, וכן מתורגם בל"א: כי חוק הוא
 סמנו, לפי פשוטו הוא למודברים בעדס, וכן ת"א מנא, ודרחז"ל ידוע (ערכין ט"ו ע"א):
 (לב) ויצאו דבה וגו' אל בני ישראל, כי הלכו מלפני משה ואהרן והיו אומרים להם באהליה'
 כי היא חרץ אוכלת יושביה, כי מתחלה כשהיו אומרים להם לפני משה ואהרן שהארץ זבת חלב
 ודבש וזלתי שהעם חוק וכלב היה אומר כי יוכל טובל לה היו העם פוסקים, מזה בעתים בכקס
 ובגורתם

שלה לך יג יד

תרגום אשכנזי עו

ראינו את הנפילים בני ענק
מן הנפילים ונהי בעינינו
כחגבים וכן היינו בעיניהם:
יד ה ותשא כל העדה ויתנו

האבען אויך ריוען דאזעלכט
געזערהען: קינדער ענק'ן,
פאן דעם ריוענגעשלעכטע:
וויר קאמען אונז וערלבוט
וויא הייאשרעקען געגען
וויא פאר, אונד האבען
איהגען אויך זא פארקאממען
מיסען:

את

יד (ח) ריא גאנצע געמיינע פוהר אויף אונד

תרגום אונקלוס

רש"י

חויגא ית גבריא בני ענק מן גבריא
והויגא בעיני נפשנא בקטצין וכו'
הויגא בעיניהון:

לטובה כדי לטרדס באבלס ולא יתנו לב לאלו:
אנשי מדות גדולים וגבוהים ונרדף לתת להם
מדה כגון גלית גבוהש. אמות ורת (ש"א י"ו)
וכן איש מדון (שם ב' כ"א) איש מדה:
(לג) הנפילים. ענקים אנכי שמחזאי ועזאל
שנכלו משמים בימי דור אנוש: וכן היינו
בעיניהם. שמענו אומרי זה לזה נמלים (ס"א)

יד (ט) וארימת כל בנשתא ויהבו
ית

סגנים) יש בכמוס כלאים: ענק' שמעניקים חמה בקומתן:

באור

בגבורתם ומהם בעזרת השם בגבורים, אז הוציאו להם דנה בפני עצמם לאמר הארץ אשר
עברת בה וגו', עד שילינו כל העדה, זה הטעם שאמר וישובו וילינו עליואת כל העדה
להוציא דנת שקר על הארץ לבטל עליהם על כל פניה, ודע כי המציא אמת יקרא מציא דבה, כמו
ויבא יוסף את דבתם (בראשית ל"ז ב'), ואשר יאמר שקר הוא נקרא מציא דבה. (מדברי
הרשב"ן): אנשי מדות, אנשי מדות גדולות הם, כמו אנשי לבב שמשו לי (איוב ל"ד י'), כל
איש יש לו לבב, אבל פירושו אנשי לב משכיל יותר משאר העם, וכן כאן פי' מדות מיוחדו וגדולות
מאדות שאר אנשים: (לג) ושם ראינו את הנפילים, כוונת הפסוק הזה וגם הפסוק שלפניו
באר הרשב"ן ח"ל, ארץ כשהיא רעה והמים דלים ורעים והארץ משכלת לא תגדל אנשי מדות
רק יהיו אנשיה דלים ובפתיים שפלי קומה חסרי כח, אבל דבת המרגלים לאמר כי הארץ ההיא
חזקה האויר כבדת הטבע ומימיה ופירותיה עבים וכבדים ויגדלו גדול רב מאד ולא יסבלו אתם
מוגי בני אדם הבינונים, זולתי הענקים ואנשי מדות שהם בעלי כח החזקים בטבעם אשר הם
עמומים בגבהם וקומתם, ולכן תגדל אנשי גדולי מאד ותמית אשר בני אדם כלם כמנהג
במאכלי הגסים, (ויהי לפי דבריו שער הכתוב), ארץ אוכלת יושביה (לבעלי מוג בינוני),
וכל העם אשר ראוי בתוכה (לפי שהם) אנשי מדות (גדולי וחזקי) בטבע לסבול כבדת טבע
הארץ ההיא), ועתה חזרו להפליג להם בחזקת הענקי', כי מתחלה אמרו וגם ילידי הענק
ראינו שם, ועכשיו הפליגו בהם לקרא אתם נפילים ואמרו לעם ואם ראית את הנפילי' בני
הענק מן הנפילי' (בה"א הידועה) הקדמוני' אשר שמעת' עליהם כי המה הגבורי', ולפי שהי'
ענין הנפילי' שבדורות נח נודע בעול', הזכירו להם שאלו בני הענק מהם כדי לירא' ולבהל',
ולכן אמרו עתה ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, כל זה ל' הרשב"ן: ונהי בעינינו
כחגבים, לפי מראה עינינו בערך גבה' וקומת' נחשגטו בערך קטנותו ושכלת קומתו כחגבי',
ודרך המקרא לדבר במליטה זו בענין יחס ערך גבוה מעל גבוה עם ערך נמוך הנמוכים, כמו
היושב על סף הארץ ויושביה כחגבי' (ישעיה מ' כ"ב): וכן היינו בעיניהם, אין ספק שגם
המה ששבונו לחגבים, ועי"ז היה להם לדבר נבזה לשלות ידם בני:

אח